

Városismertető kalauz

V. évfolyam

<http://www.szikszi.hu/isk/gellert/>

1998. különkiadás

Látogasson el hozzánk!

Budapesttől 160 kilométerre, délkeletre, az Alföld szívében:

ott, ahol a három Körös egygyé válik, és mint az ország harmadik legnagyobb folyója a Hármaskörös büszkén terpeszkedik a tájon, méltósággal hömpölyög a Tiszához,

ott, ahol a folyó szabályozása folytán "holtágak" tündéri csillogása káprázatos látványával bűvöli el az utazót,

ott, ahol a két falu városá egyesült, ott találja meg városunkat, GYOMAENDRŐD-öt.

Legyen a vendégünk!

Látogasson el hozzánk, a vadászok és horgászok paradicsomába, ahol virágzó kézműipar kínálja szebbnél-szebb termékeit, ahol találkozhat a múltat idéző és őrző múzeumaival, ahol gyógyfürdő és szabad strand kínálja a nyári örömeiket, ahol hangulatos vendéglők, panziók várják Önt.

Látogasson el hozzánk!

E város ihlette költőinket, íróinkat, e tündéri táj kínálta fel magát festőink palettáira, és a szülőföld híret vitték azok a nagy tehetségű emberek, kik itt szívták magukba az Alföld ígésétét.

Látogasson el hozzánk!

1982-ben Endrőd és Gyoma községek egyesüléséből jött létre a város. Mindkét település a XV. században keletkezett, s mindmáig őrzi százados emlékeit.

Közigazgatási területe 304 négyzetkilométer, Békés megye 12 városa közül a legnagyobb kiterjedésű. Legészakibb és legdélibb határa között 40 km. a távolság. Az országos vasútvonalhoz egy fő (Constanța-Bukarest-Arad-Budapest, Constanța-Bukarest-Arad-Varsó, Bukarest-Budapest-Bécs) és egy mellékvonallal csatlakozik. Itt vezet keresztül a 46-os főközlekedési út, de megközelíthető az M5-ről Kecskemét-Szarvas elágazással. Városunk hajózható vízi úttal is rendelkezik. Lakosainak száma 16.186.

Látogasson el hozzánk!

Lapunk e rendkívüli különkiadása az Utazás '98 alkalmából készült, hogy bemutassuk Önnek városunkat, annak múltját, jelenét, jövőjét.

Kérjük, tiszteljen meg bennünket figyelmével, ismerkedjen meg ez alföldi kisvárossal, és ha kedvet csináltunk Önnek, látogasson el hozzánk, legyen a vendégünk.

Hármaskörös folyó

Tartalom

Múltunk, jelenünk, jövőnk	2
Értékeink	3
Akik közülünk származtak	5
Művészek a Körös partján	8
Gyomaendrőd iskolaváros	10
A vadászok és horgászok paradicsoma	13
Gyomaendrődi séták	14
Sport	16

MÚLTUNK, JELENÜNK, JÖVŐNK

Amint azt bevezetőnkben már említettük, a város két nagy hagyományokkal rendelkező település egyesítésével jött létre. Ezért történelmét is csak így vázolhatjuk fel.

ENDRŐD

E hely már a honfoglalás előtti időkben is lakott volt. Erre utalnak az ásátáskor feltárt leletek. A múlt évi ásátásokkor ismét népvándorlás-korabeli, teljesen ép emberi csontvázakat találtak, melyeknek kora mintegy 1.500 év. Az Árpád-kori idők-ből is számtalan leletet őriz a helybeli régészeti kiállítás is.

1425-ben, mint jelentékeny település, már 33 nemes család lakta. A XV. és XVI. században több nemesi család között már a megye alispánja, szolgabírók, országgyűlési követek voltak. A XVI. század közepétől némely gazdagabb család jobbágyokat telepített ide.

1598-ban lakatlaná vált, de 1630 táján újra "megülték némely szökött jobbágyok".

Endrőd újratelepülését a történészek egybehangzón 1731-re teszik, amikor is a szomszédos Nemes-Kerekiben lakó katolikus magyarok és rótok átköltözve itt véglegesen letelepedtek.

Az igazi fejlődése a településnek báró Harruckern Ferenc Békés vármegye főispánjának (1743-1775) idején kezdődött, aki 1775. nov. 14-iki halála után: "rendezett vármegyét, népes községeket, jómódú lakosokat hagyott hátra azon a földön, mely főispánsága kezdetén a romlás szélén állott".

1827-iki összeírásakor 5610 lélek lakott, 1890-ben már 10.890, a második világháború előtti években pedig már 12-13 ezerre nőtt a lakosok száma. Endrődnek kiterjedt tanyavilága volt, 1930-ban a külterületből 24000 hektárt 12 gazdaság birtokolt, csak 7700 hektárt műveltek kisebb gazdálkodó családok. Később a nagybirtokokat felosztották, kezdetét vette a tanyaépítés, kialakult a tanyaíhoz kapcsolódó családi jellegű gazdálkodás. 1945 előtt Endrőd lakosainak több mint a fele tanyaí gazdálkodott. Közismert, hogy az ötvenes években az állami hatalom szétverte a tanyavilágot, létrejöttek a mezőgazdasági termelőszövetkezetek, állami gazdaságok.

Lakosai nagy része a városokba költözött. Az egyesítést megelőző években már csupán 5-6 ezer lakosa volt.

GYOMA

Mint Endrőd, Gyoma is ősi település a Hármaskörös partján. Gyoma régi magyar személynév volt, tehát nevét első Gyoma nevű tulajdonosáról kapta.

Kiterjedt tanyavilág vette körül. Először 1332-ben említik, midőn papja, Pál, 5 garast fizetett a pápának. Egyháza Minden-Szentelek tiszteletére volt avatva. 1552-ben még katolikus település volt. A XIV. században még a Neczpáliakkal egy őstől származó Bethlen család bírta e helyet, melyet hosszú pereskedés után 1412-ben a Neczpáliak és örökösök kaptak meg, majd 1479-től ismét a Bethlenek birtoka. Később egymást követték Gyoma birtokáért a főurak 1564-iki adólajstrom már nem veszi számításba, a falu vagy leégett, vagy lakosai "elfutottak".

Az 1596-iki romlás után Gyomát a XVII. században református vallású lakosok szállták meg.

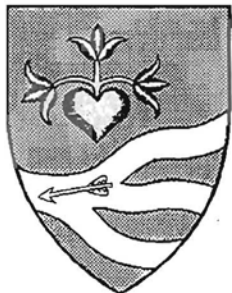

1698-ban viszont a kincstári tisztartó végigírja a békés megyei falvak helyeit, Gyomán hűsz elpusztult házhelyet számolt meg. 1701-ben néhányan újra "megülték a régi faluhelyet", de 1709-től 1718-ig ismét lakatlanul állott.

Báró Harruckern János György a megye főispánja gondviselése és pártfogása mellett ismét betelepült a falu. 1719-ben lakosainak száma legfeljebb 150. 1827-ben 5244, 1890-ben 10.867 fő. 1830-ban mezővárossá lett, 1877-től szolgabírói székhely.

A második világháború előtt járási és járásbírói székhely, lakosainak száma meghaladta a 12.000-ot. Sorsa annyiban különbözik Endrődötől, hogy bár itt is szétverték a körülötte lévő tanyavilágot, lakosai száma csökkent, megőrizte azonban polgárius jellegét, melyet köszönhetet vasútállomásának, és városi hivatalainak, középiskolájának.

Az 1982-ben létrejött egyesítés

1989-ben a település városi rangot kapott.

Az 1947-ben alakult Endrőd Cipőipari Szövetkezet (ENCI) ezekben az években fénykorát élte, több

mint ezer főt foglalkoztatott, s a város hírnevét nemzetközi szintre emelte. A termelőszövetkezetek több száz családnak biztosítottak nyugodt megélhetést. A városban 1987-ig 14 ipartelep működött. A már említett Cipőipari Szövetkezeten kívül jelentős volt még a Körösi Szövetkezet, mely a 80-as években 5-600 főt foglalkoztatott. Az Endrőd Szabóipari Szövetkezet 150 aszszonynak biztosított munkahelyet. A Fa és Építőipari Szövetkezetben 310 fő, a Körösi Sütő- és Édesipari Vállalatnál mintegy 180 fő a Kner nyomdában 200 fő dolgozott.

Itt kell megjegyezni, hogy a század elején az ipar, inkább csak kézműiparból és a mezőgazdaság kiszolgálására ill. a mezőgazdasági termékek feldolgozására alakult kisüzemekből állt. Ez alól csupán a Kner nyomda a kivétel. A XX. század közepén (1934) az 571 kisüzemnek háromnegyede "egyszemélyes" üzem volt. A lakosság foglalkozási aránya:

70% mezőgazdaság, 20% ipar, és 10% egyéb. Az egyesítést megelőző években 1980-ra a foglalkozási arány már jelentősen megváltozott: ipar 38%, mezőgazdaság 34%, közlekedés 5,8%, kereskedelem 7,6%, egyéb 14,6%.

A 90-es évek elején itt is, mint országosan, nagy változások történtek. Az addig virágzó tsz-ek, az ipari bázist jelentő ENCI csődbe ment. Új tulajdonformák jöttek létre. Kézműipara megmaradt, s most sok vállalkozó, iparos feje ki határozottan működését. Virágzó kereskedelem jellemzi, vendéglátó üzemek, panziók létesültek.

Templomaikban, kultúrházaikban gyakoriak a hangversenyek. Számtalan író-olvasó találkozóra kerül sor. Általános iskoláiban, gimnáziumában, szakiskolájában a tanulók száma meghaladja az ezret. A városban kiterjedt sportélet van, két futballcsapata közül az endrődi bejutott az NB. III-ba.

A város elkészítette közép és hosszú távú terveit, melyeknek célja megállítani a lakosság elvándorlását, új munkahelyeket teremteni. A közelmúltban megépült Penny bevásárló központ, az új benzinkutak, a csatornázás, útépítés csak első lépésnek rekinthető. Tovább kell folytatni a város szépítését, kulturális életének gazdagítását. A természeti szépségeire épülő turisztika továbbfejlesztése is egyik fő cél. Egy négy-sillagos, nemzetközi gyógyszálló építésének feltételei, a terület, a gyógyvíz, gazdasági számítások a befektetett róke10 éves megérüléssel rendelkezésre állnak az 1995-ben alakult Körös Rt. birtokában. Az Rt. nemzetközi tenderek, projektek kibocsátásával keresi a megfelelő külföldi befektetőt.

ÉRTÉKEINK

Városunk bemutatása nem nélkülözheti értékeinkről szóló ismertetést. Az utazó, a kíváncsi turista, a pihenni vágyó polgár, aki ellátogat hozzánk, lépten-nyomon találkozhat azokkal az értékekkel, melyekre - úgy hisszük - méltán vagyunk büszkék.

A kétarcú város

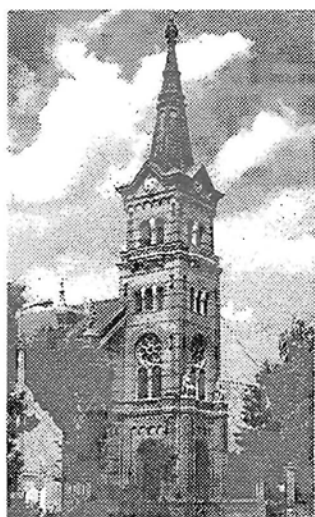
Aki eljön hozzánk, annak óhatatlanul szemébe ötlük e város kétarcúsága, amelyet éppen a neve is magában rejt: Gyoma - Endrőd, Gyomaendrőd.

A település még őrzi falusias jellegét: az utcák szélesek, gondozottak, a fő útvonal kivételével gyér a forgalom, a csend, a tisztaság, a jó levegő, a sokféle zöld növényzet a jellemző.

Gyoma már 1830-ban megszerezte a vásártartási jogot, 1858-tól van vasútja, és több mint 80 évig járási székhely volt. Mindez a településen is meglátszik. A főbb útvonalakon a sokablakos, tekintélyt parancsoló, díszes homlokzatú polgárházak díszítik a várost. Ezek közül a legjelentősebbek: az 1888-ban épült, klasszicista stílusú városháza, ma Polgármesteri Hivatal, az 1884-85 között épült Árvaház, és az erdélyi magyaros stílusú gimnázium. Különlegesen értékesek még a Fő út és Bajcsy Zsilinszky út találkozásánál épült két lakóház: a copf stílusú alakdíszítésű ház, vele szemben a Petőfi-relief ablakdíszítésű lakóház.

Endrőd arculata máig megőrizte a mezőgazdasági életformát. A régi, hosszúkás típusú parasztházakat ugyan nagyrészt lebontották, helyükre modern házak kerültek, de nagy telekkel, sok melléképülettel. Az endrődiek nagy része még 1960-ig a környező tanyavilágban lakott. Nem csoda hát, hogy a most élők még őrzik a régen-volt parasztemberek tudását, életmód-béli szokásait. A városrészben kívül-belül nagy a tisztaság.

Templomaink

az endrődi és gyomai katolikus templomok

Emlékművek, emlékhelyek vigyázzák a város nevezetesebb eseményeit. A vallási hovatartozást a templomok mutatják. Endrőd egységesen katolikus település, a jelenlegi (harmadik) templomát 1804-ben szentelték fel. A templom késő-barokk (mások szerint copf) stílusú. Védőszentje: Szent Imre herceg, aki egyben Endrőd címerének is fő alakja. Különösen értékes a

templom ülőpad-rendszere, melyet műemlék-jelleggel tartanak nyilván. Gyomán három templom mutatja a vallási megosztottságot. Mivel lakosságának nagy része református, így a templomok közül is legjelentősebb a copfstílusú, 1791 és 1813 között épült református templom, melynek orgonáját és gyönyörűen faragott tölgy ajtóit Papp Zsigmond presbiter készítette el. 1878-ban Wodianer Albert építtette a katolikus templomot, a bazilika formát fejleszti tovább. A templom Hauszmann Alajos tervei szerint épült neoromán stílusban. Az evangélikus egyházközség első temploma 1863-ban épült fel, majd 1887-ben leégett, de a hívek nyomban újjáépítették. Volt még Gyomán és Endrődön is egy-egy zsinagóga, de mindkettőt lebontották.

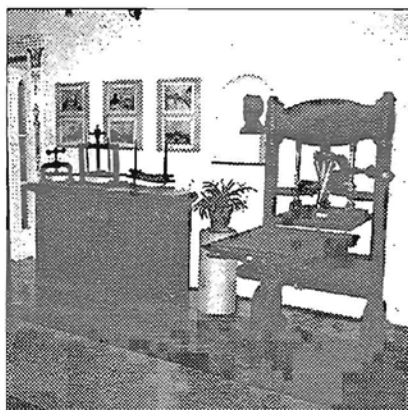

a gyomai református templom

A Kner Múzeum

Az egyik legszebb épület Gyomán a Kner Múzeum. Az épület 1926-tól 1944-ig a Kner család lakóháza volt, neobarokk stílusú, Kozma Lajos tervei alapján készült. 1970-től

nyomdamúzeum, 1982-től pedig könyvművészeti múzeum. Érdemes megemlíteni, hogy az ország mindmáig egyetlen nyomdamúzeuma. Bemutatja a régi könyvnyomtatást és mindazt a remeket, melyet a család 1882 óta készített, díszes könyvek, borítók, nyomtatványok, értékpapírok sorakoznak a polcokon.

Régészeti gyűjtemény

Létrehozása példaértékű volt. A kiállítás megrendezéséhez több mint 300.000 forintra volt szükség, melyhez az önkormányzat 50.000 forintot adott, a további 250.000 forintot, vagy annak megfelelő közmunkát Endrőd lakossága biztosította. Így nyílt meg 1994. április 29-én a város környékéről származó, a település régmúltját bemutató régészeti kiállítás.

A tájház

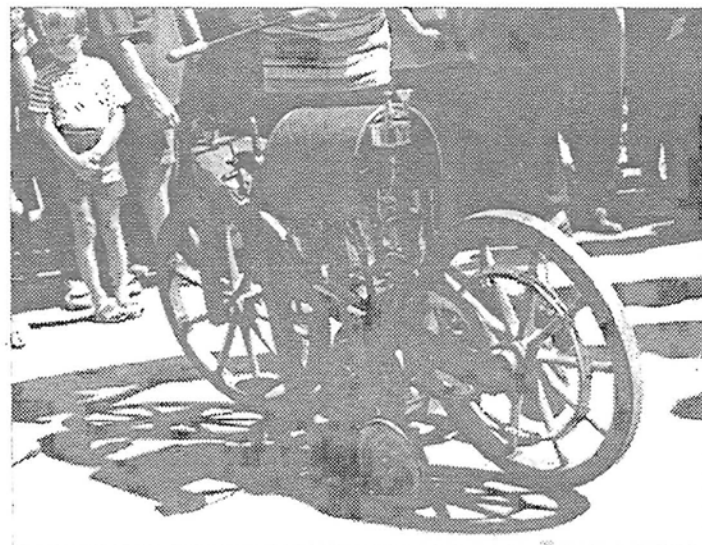
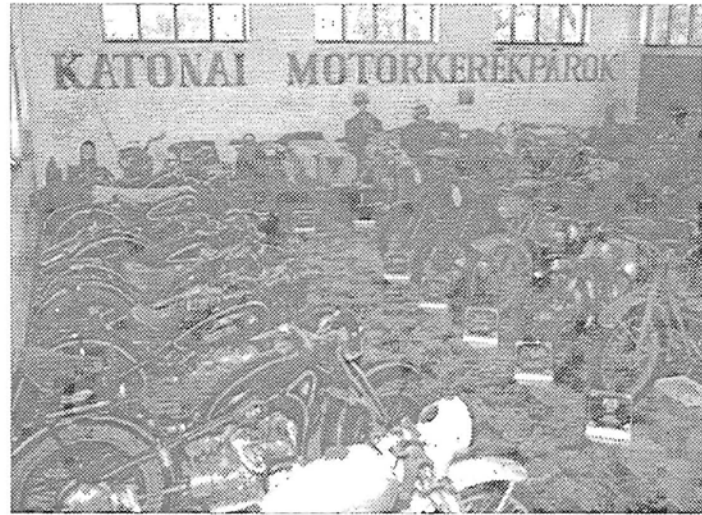
Nagyház. utcai szoba

Az endrödi tájház (Sugár utca 20.) utcáját Mária Terézia korában hasították ki a falu legelőjéből. A ház maga, amely egy módosabb parasztemberé volt, megjelenésével klasszicista, nyugodt stílusú, amit az épület méltósága, a tiszta, vakítóan fehér falak, a homlokzat timpanonjának díszítése mutat. Az épület hossz tengelyével néz az utcára. Az "ablak alja" előtt, ahogy az endrődiek mondják, "sorompló" (előtornác). Ez az oszlopos tornác végigvonul a ház elején is. A tartóoszlopokat az építkezés során (1862) Erdélyből úsztatták le a Körösön. A ház beosztása: nagyház (utcai szoba), pitvar, kisház vagy hidegház, fentkammera (élelemnek), lentkammera (gabonaféléknek), szin, istálló. A berendezés - amelyet Endröd lakossága adott össze, és amelyet jelenleg is gyarapít, - követi a helyi jellegzetességeket, pl. kemence, sublót, kanapé, vetett ágy, háziszóttos abroszok, disztörölközők, bajka, vizitke, szilkek, vászonfazekak. Különösen értékes a lentkammera berendezése, ahol számos kézműves szerszám utolsó darabjai látható. A színben a híres endrödi tulipános kocsi példánya. A kertet körülvevő kerítés szintén felbecsülhetetlen értékű, egyrészt mert jó száz éves, másrészt mert az endrödi téglagyár monogramos tégláinak egyes darabjait őrzi. Az odalátogató tanulók (évi 2000) nagy öröme minden tavasszal megérkezik a kéményre egy gólyacsalád is. A tájház igazi értéke mégsem a fentiekben rejlik, hanem az aurában, ami körülötte van. Ez a tájház nem a kiállított tárgyak lemerevült színhelye; ez a tájház él, itt rendezvények, beszélgetések vannak, a gyerekek kötelet fonnak, és szönyeget szönek a tanáraikkal, nyaranta pedig a kézműves táborokat tartják az udvaron. A kiállított tár-

gyakat felhasználva Vaszkó Irén tanárnő magáról az eszközöket használó emberről, életmódjáról beszél az odalátogatóknak, közvetítve a régvolt paraszti világ értékeit - tiszta erkölcsét, munkaszeretetét, mindazt, amit népünk sajnós, könnyelműen eldobott, és máig nem tud mással helyettesíteni.

Motormúzeum

A világhírűvé vált motormúzeum 1989-ben nyílt meg. Ez a magánmúzeum mutatja legjobban a város lakóinak tiszteletre méltó hajlandóságát a kulturális értékek megőrzésére. Sóczó Elek és családja több évtizedes munkával felkutatta, saját pénzen megvásárolta, rendbehozta-hozatta a világ motorkerékpárjai közül azokat, amelyek a jármű fejlődéstörténetének mérföldkövei. 1989-re 80 db. motorkerékpár gyűlt össze, melynek még a fele sem volt akkor restaurálva. Ekkor, szintén saját pénzéből, egy hatalmas kiállító termet is épített a család, és a páratlan gyűjteményt megnyitotta ország-világnak. Ma 150 darabból áll a gyűjtemény, amelynek legbecesebb darabjai: 1885-ös DAIMLER típusú favázás motorkerékpár hű másolata, amelyből 5 darab van az egész világon, valamint az Európai ritkaságnak számító SUPER-X, és 40 db II. Világháborúból származó speciális katonai motorkerékpár. A kiállított tárgyak mind működőképeseek.

1885-ös DAIMLER típusú favázás motorkerékpár

AKIKRE BÜSZKÉK VOLTUNK, VAGYUNK, ÉS LESZÜNK!

AKIK KÖZÜLÜNK SZÁRMAZTAK!

Gyomaendrőd méltóan tette le névjegyét a nemzet asztalára, amelyen írók, költők, festők, színészek, zenészek, tudósok, sportolók neve sorakozik.

Nem a teljesség igényével, de hogy érzékelhető legyen: sokkal többen vagyunk mi, gyomaiak, endrődiek, mint ahányan itt és most élünk a városban. Neveket sorolunk fel a legfontosabb adatokkal.

És, hogy az ő szívükben is kitörölhetetlenül él a kötődés a szülőhelyhez, azt rendszeresen jelzik is valamilyen módon, akik még élnek. Íróink a megjelenő új könyveikből mindig küldenek tiszteletpéldányt, képzőművészeink az újabb kiállításaira mindig meghívják a szülőföldet is. Kapunk ajándékba festményeket, grafikákat, fotógyűjteményeket, többszáz kötetes könyvcsomagokat, sőt, pénzt is közcélokra természetesen. Fordulhatunk hozzájuk, ha bajban vagyunk, ha segítségre van szükségünk.

Kérjük, olvassák szeretettel és figyelemmel az alábbi neveket. Mi azzal a jó érzéssel adjuk közre, hogy felkeltsük azok figyelmét is, kik csak ellátogatnak hozzánk, városunk iránt, mert hisszük, hogy egy város hírnevét nemcsak műemlékei, épületei, alkotják, hanem kultúrája s ebbe a kultúrába beletartoznak azok is, akik itt születtek, itt nevelkedtek

ÁRVA JÁNOS, Gyoma 1923 - ?

Jászai díjas színész, a Nemzeti Színház, a Déryné Színház a Madách Színház tagja volt. 1980-tól nyugdíjazásáig a Népszínház tagja.

BÁNFI ZSIGMOND, Gyoma 1857 - 1894. Irodalomtörténész, fordító, Budapesten tanított.

BELLA JÓZSEF, Endrőd 1954 -

Költő, festőművész. Képeit kiállították itthon, és külföldön. Első verseskötetének címe: Egymáshoz koccanunk.

BELLA RÓZSA, Endrőd 1951 -

Pilinszky-díjas festőművész, könyvillusztrátor. Már több mint tíz önálló kiállítása volt.

BÓDI KÁROLY, Gyoma 1902 - 1966.

Festőművész, őstehetség, templomot is festett.

BOHUS K. ZOLTÁN, Gyoma 1902 - 1922.

Író, szakíró, a gyorsírás megeremtője.

CSERNUS MIHÁLY,

Csanádapáca 1888 - 1972.

Apátlébéanos, mint káptalan működött 1918-tól, 1920-ban országgyűlési képviselő. Papként 1923-ban került Endrődre. 1924-ben Polgári fiúiskolát hoz létre, 1925-től sorra hozza létre a tanyai

*"Szeretnék olyat tenni, - ó, csak egyszer!
miről meglelt fiára ismer
sok egyszerű távoli rokonom!
S míg tettemet emlegetik,
s komoly szavakkal nevezgetnek engem,
ők dicsekednek, büszkén, énhelyettem:
"Közülünk származik!"*

(Váci Mihály)

iskolákat: Öregszőlő Szt. Imre iskola, Hunya: Pogányiskola, Ugaron, Décspáskommon, Kocsorhegyen, Varjason, Nagylapason. 1929-ben Szt. Antal-házat hoz létre, 1930-ban megnyitja a Katolikus Népházat.

Cs. SZABÓ ISTVÁN, Gyoma 1938 -

A debreceni Kosuth Egyetem néprajzi tanszékén szerzett diplomát. 1985-1993 között a b e k é s c s a b a i Gabonamúzeum igazgatója. Négy önálló helytörténeti munkája, és számos cikke jelent meg.

Rendszeresen publikál a helyi lapokban is. **DÁVIDHÁZI BEKES SÁMUEL**, Poroszló 1789 - Gyoma, 1862.

Református lelképásztor, Gyoma első történetírója. 1818-tól 1862-ig, öt évtizedig volt a gyomai ref. egyház vezető lelkésze. Polihisztor. 1848-ban ő volt a helybeli márciusi események szószólója.

DEBRECENI BÉLÁNÉ EGRİ KATALIN, Gyoma 1932 -

Agrokémikus, kandidátus, a Gödöllői Agrártudomány Egyetem tanára. Kutatási területe: szántóföldi növények.

DINYA LÁSZLÓ, Endrőd 1949 -

Egyetemi docens, kandidátus, művelődésügyi államtitkár h. a szegedi UNIVESITAS elnöke, az EURASHE elnökségi tagja. Szakíró, eddig 120 publikációja jelent meg.

DIÓSZEGI BIRÓ ILONA, Gyoma 1948 -

Festőművész, divattervező. A Független Szabad Szalon Képzőművészeti Egyesület tagja. Olajjal és akvarellal dolgozik. 1982 óta évente több önálló kiállítása van.

DOMBOS KÁLMÁN, Gyoma 1952 -

Programtervező matematikus. A JATE kibernetikai labor munkatársa, szakmai cikkei nyomtatásban is megjelennek.

ENDRŐDI SZABÓ ERNŐ, Endrőd 1948 - 1997.

Tanár, költő, kritikus. Madách-díjas. Önálló kötete: Kinyitom az ajtót.

ENDRŐDI SZABÓ ZOLTÁN, Endrőd 1939 - Festőművész, tájképeket fest főleg olajtechnikával. Főiskolai tanár. Képeiből már sok jelentős helyen rendeztek kiállítást.

ENDRŐDI BELLA JÁNOS, Endrőd 1935 -

Festőművész, költő. Backnangban él. (Németország). Képeiből számos kiállítást rendeztek itthon is, külföldön is. Önálló verses

kötetei: A szólítás napja, Száz vers.

FARKAS OTTÓ, Endrőd 1929 -

Tanár, jogász, a BM. Min. Tanácsa osztályvezetője volt

FARKASINSZKI ATTILA, Endrőd 1966 - Előadóművész. Önálló előadói lemeze: Hogy melegednének az emberek. (1988-ban adták ki)

FARKASINSZKI IMRE,

Endrőd 1891 - 1959. Zenetanár, cigány-prímás. Már hatévesen játszott zenekarban, de tanított a gyomai óvónőképzőben is. Harmincnál több dala vált ismertté.

FEHÉRVÁRY FERENC, Endrőd 1922 - 1988. Újságíró, riporter, fotóművész. Önálló kiállítása volt a Néprajzi Múzeumban is Szülőföld-szántóföld címmel.

FENÁKEL JUDIT, Budapest 1936 -

Az endrődí származású író nő több mint húsz önálló kötettel jelentkezett. Újságírói tevékenységet is folytat.

FRANKÓ TÜNDE, Orosháza 1966 -

A Gyomaendrődön nevelkedett énekes nő a Magyar Operaház magánénekeseké. '89 - '95-ig a Szegedi Nemzeti Színház tagja, 1992-es Pavarotti énekesverseny döntőse Philadelfiában.

FÜZŐP IMRE, Endrőd 1886 - ?

A gazdálkodással foglalkozó parasztember, írásait rendszeresen közölte a Gyomai Újság és az országos jellegű szakfolyóirat: a Néprajzi Értesítő.

GELLAI BORBÁLA, Endrőd 1933 -

Fizikus, egyetemi doktor. Tudományos kutatásait Amerikában és Magyarországon végzi. Számos szaklap közli írásait.

GELLAI IMRE, Endrőd 1932 -

Közgazdász. Több vezető állást töltött be, volt kereskedelmi miniszterhelyettes, jelenleg vezérigazgató Munkaterülete: vendéglátás, idegenforgalom, gyógyüdülés, turisztika, sport szállodahálózat. AZ országos Idegenforgalmi Bizottság és A Magyar Olimpiai Bizottság elnökségi tagja

GERGELY ÁGNES, Endrőd 1933 -

író, költő, műfordító, megbízott egyetemi előadó. Eddig több mint 20 önálló kötetet jelent meg. Füst Milán-díjas, József Attila-díjas, Déry-díjas, Salvatore Quasimodo-díjas.

GUBUCZ GÁSPAR, Endrőd 1914 - 1989.

Kereskedő, könyvelő. Összegyűjtött több ezer Endrődre jellemző tájszót, közmondásokat, szólásokat: A kézirat címe: Parasztszótár.

GYOMAI (WEINBERGER) IMRE, Gyoma 1894 - 1962.

Író, újságíró, a franciaországi magyar követség attaséja volt. Magyarul két műve jelent meg.

HAIMAN GYÖRGY, Gyoma 1914 - 1966.

Grafikus, könyvtervező, 1967-től az Iparművészeti Főiskolán egyetemi tanár, az irodalomtudományok kandidátusa, Gutenberg-díjas, Tótfalusi Kis Miklós-díjas.

HANYECZ VINCE, Endrőd 1943 -

Tudományos kutató, számos szakcikkét közölték már.

HATÁR GYÖZÖ,

Gyoma 1914 - Európa-hírű költő-filozófus. Könyveit Angliában és Magyarországon adják ki.

Salvatore Quasimodo-díjas, Kossuth díjas, Gyomaendródi díszpolgára

HEVESSY NAGY ANIKÓ, Békéscsaba, 1967-

A gyomai származású festőművész 1995 óta tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének.

1985 óta vannak önálló kiállításai. Képei Németországban, Ausztriában, Angliában, Kanadában, az USA-ban, és sok magángyűjteményben vannak.

HONTI ANTAL, Gyoma 1921 -

Crafikus, belső tervező. Saját házában rendezett és működtetett húsz évig a művészek részére galériát. Gyomaendródi díszpolgára.

HORNOKNÉ NÉMETH ESZTER, Endrőd 1942 -

Gyomaendródért emlékérem tulajdonosa. Néprajzkutatással foglalkozik, a 10 kötetre tervezett "Endrődi füzetek" eddig megjelent 5 kötetének tervezője és összeállítója. A helybeli Honismereti Egyesület vezetője,

HUNYA ISTVÁN, Endrőd 1894 - 1987.

Író, politikus, A Magyarok Világszövet-

ségének elnökségi tagja volt. Három önálló kötete jelent meg.

HUNYA SÁNDOR, Endrőd 1909 - 1992. Tanár, helytörténész, Endrőd első történetírója. Főbb művei: Adatok az 1848-49-es forradalom és szabadságharc endrődi történetéhez, Endrőd története a gyulai uradalomban.

IVÁNYI MÁRIA, Rákóczifalva 1926 -

Az endrődi származású írónő népszerű gyermekmeséket, verseket ír. Évtizedekig a Magyar Rádió külső munkatársa volt. Művei antológiákban jelentek meg.

IVÁNYI MIKLÓS, Endrőd 1940 -

A műszaki tudományok kandidátusa, mérnök. Kutatási területe: acélszerkezetek, tartószerkezetek.

JAKUS KÁLMÁN, Endrőd 1890 - 1959.

Íjász, szakíró, a haza íjászsport egyik megteremtője. Műve: A svéd torna kézikönyve

KÁLLAI FERENC, Gyoma 1925 -

Színész, SZOT-díjas, Jászai-díjas, Kossuth-díjas, Pro Urbe-díjas, Gyomaendródi díszpolgára.

KÁLMÁN FARKAS, Gyoma, 1838-1906

Gyomai református lelkész, és zenetörténész. Írásai: Éneklő kar, számos cikk a Magyar Prot. Egyh. és Iskolalap Debrecen, és más folyóiratokban.

Zeneszerzéssel foglalkozott, zenei gyűjteményét az MTA őrzi.

KATÓ JÓZSEF, Gyoma 1879 - 1926.

Író, műfordító. A Krónikás könyve c. munkájában gyomai alakokat elevenít meg. Gyomán utcát neveztek el róla.

KIS KOVÁTS VIKTÓRIA, Endrőd 1921 -

Festőművész, 42 zsűrizett képe van, amelyeket számos jelentős helyen kiállítottak már. Témái: csendélet, tájképek.

KISS LAJOS, Gyoma 1888 - 1943 (?)

Nyomdász, író, politikus. A helyi gimnázium névadója volt 1990-ig, egy üdülőtelepet is elneveztek róla.

KNER ALBERT, Gyoma 1899 - 1976.

Könyvkötő, könyvművész volt.

KNER IMRE, Gyoma 1890 - 1944.

N y o m d á s z , könyvművész. A gyomai nyomdát a szakmai igényesség megkövetelésével világhíressé tette. Tiszteletére a helyi gimnázium 1990-ben felvette a nevét. Emlékére emlékművet emelt és róla utcát neveztek el a város. A Kner család posztumusz Gyomaendródi díszpolgára.

KNER IZIDOR,

Gyoma 1860 - 1935.

Nyomdász, aki zseniális üzleti érzékkel megteremtette és megszilárdította a nyomdát. Áldozott a gyomai kulturális és sportéletre, 800 hársfát ültetett Gyomán az első világháborús hősök emlékére. Aforizmákat és anekdotákat is írt.

KONDOR VIKTÓRIA (MARKOVITSNÉ), Endrőd 1926 -

Történész, hosszú ideig az MTA könyvtárosa volt. Munkái: Az 1875-ös pártfúzió, Egy ismeretlen levél...

KOVÁCS ZOLTÁN, Endrőd 1940 -

A Budapesti Tanítóképző Főiskola ny. tanára, tankönyvíró (Matematika 3. és 4. oszt. számára).

KOZMA LÁSZLÓ, Gyoma 1933 -

A fizikai tudományok doktora, az MTA Fiz. Biz. tagja. Szakterülete: impulzus, gázlézerek.

KUNKOVÁCS LÁSZLÓ, Endrőd, 1942 -

Fotóművész, néprajz-tudós, volt pedagógus, újságíró, szerkesztő. Magyar Művészetért-díjas, Balogh Rudolf-díjas. Az ország legrangosabb helyein és számos külföldi nagyvárosban rendeztek már képeiből kiállítást.

LATORCAI JÁNOS,

Békés 1944 -

Endrődi származású, Eötvös Loránd-díjas mérnök. 1993-ban ipari miniszter volt, 1994-95-ben a KDNP alelnöke. 1994-től

O r s z á g g y ű l é s i képviselő, a gazdasági bizottság alelnöke. Jelenleg a Magyar

Kereszténydemokrata Szövetség alelnöke.

LATORCAI JÁNOSNÉ ÚJHÁZI ARANKA, Gyoma 1953 -

Mérnök-közgazdász, ikonfestő. Munkái megtalálhatók: Alsóvádaszi Görögkatolikus Templom oltárképében, és Gyomaendródon a Szent Cellért Katolikus Általános Iskolában, és másutt.

MAÁCS LÁSZLÓ, Endrőd 1929 -

Muzeológus, a táncművészet szaktudósa. Megjelent műve: Magyar nép táncok... (Kaposi Edit társszerző.)

MÁGORI VARGA ERZSÉBET, Gyoma 1918 - (?)

Író, kritikus, színházi dramaturg. Önálló művei: Diplomatak, Nyári délután.

MÁRTON GÁBOR, Endrőd 1924 -

Tányi tanító, helytörténész, számos helyi érték megőrzője. Nyomatásban megjelent művei: Hajrá, Gyoma! Tempó, ETK! és az 1997-ben megjelent: Rózsahegyi Kálmán c. könyve. Kéziratban: Élők, holtak valómása.

MÁRTON KLÁRA, Gyoma 1936 -

Író, főleg ifjúsági műveket írt: Elment a vonat, Tessék engem elrabolni stb.

NAGYNÉ GELLAI ÁGNES, Endrőd 1934 - Geológus, a Földtani Intézet munkatársa.

Önálló munkái jelentek meg az őslénytan témakörben.

NÉMETH LAJOS, Endrőd 1944 -

Nemzetközi FIFA játékvezető, a mexikói világbajnokságon több meccset vezetett.

PÁL LÉNÁRD, Gyoma 1925 -

Fizikus, politikus. A Központi Fizikai Kutató Intézet igazgatója volt. Kossuth díjas. Gyomaendrőd díszpolgára.

PAPP ZSIGMOND, Gyoma 1888 - 1961.

Gazdálkodó, szobrászművész, fafaragó, népi ezermester. Ő tervezte és készítette el a gyomai ref. templom orgonáját. Posztumusz Gyomaendrődért emlékérmeket kapott.

PARÓCZAI GERGELY (Ifj.), Endrőd 1936 - 1966.

Ígéretes tehetségű költő. Antológiák, melyben versei megjelentek: Szegedi fiatalok antológiája, Napsütésben. Újságok, ahol versei megjelentek: Délmagyarország, Nógrádi Néppárt, Palócföld, Tiszatáj, Nógrád.

PÁSZTOR JÁNOS, Gyoma 1881- 1945.

Világhírű szobrászművész. Szobrait számos köztéren őrzik. Pl. a Margit-szigeten, Martonvásáron. Gyomán utcát neveztek el róla.

PATKÓ (BERKOVITS) IMRE, Gyoma 1922 - 1983.

Író, híres utazó. Nyolc földrajzi témájú könyve jelent meg.

RÁCZ BÉLA, Endrőd 1946 -

Fizikus, lézerkutató. A szegedi JATE és a göttingeni Max Planck Intézet munkatársa. Schmidt Rezső-díjas, MTA Fizikai-díjas.

RÁCZ LAJOS, Endrőd 1900 - 1983.

Gazdálkodó parasztember, Póhalom honalapítója, kigazdapárti országgyűlési képviselő az Ideiglenes Nemzetgyűlés küldötte volt. Az endrődi tanyavilág kulturális életének szervezője. Gyomaendrődön utcát neveztek el róla.

RÓZSAHEGYI KÁLMÁN, Endrőd 1873 - 1961.

Színész, a magyar színészképzés megteremtője. A Nemzeti Színház örökös tagja, Endrőd díszpolgára.

Endrődön utcát neveztek el róla.

SOCZÓ ELEK, Endrőd 1942 -

Bognár. Veterán motorokat gyűjtött, restaurált, majd saját pénzen nyitotta meg 1989-ben a 150 db-os gyűjteményéből az azóta világhírűvé vált motormúzeumot. Gyomaendrődért emlékérmes.

SOCZÓ FERENC, Endrőd 1938 -

Szerzetes. Magyar-német szakos főiskolai tanár. A Magyar Piarista Rend tagja, a Hittudományi és Tanárképző Főiskola filozófia tanszékének vezetője.

SZABÓ BÉLA, Endrőd 1927 -

Mezőgazdász, a DATE mezőtúri főiskolájának tanára. Állami-díjas, Cserháti Sándor-emlékérmes, Eötvös Lóránd díjas, TOT-díjas.

SZABÓ BÉLA LÁSZLÓ, Endrőd, 1930 -

Főiskolai tanár, gépészmérnök. Szakmai jellegű cikkeit rendszeresen közölték a szakfolyóiratok.

SZABÓ FERENC, Gyoma 1926 -

Villamosmérnök. Kutatási területe a reaktorfizika. Az MTA levelező tagja. Állami-díjas.

SZELLE KÁLMÁN, Gyoma 1890 - 1968 (?).

Építész. Szakterülete: városépítés. Az ő munkája pl. a zebegényi Szőnyi-műterem.

SZILÁGYI FERENC, Gyoma 1928 -

Költő, nyelvtudós, a buda-pesti Károli Gás-pár Református Egyetem dékánja. Több mint harminc önálló kötet fémjelzi munkásságát. Nyelv- és irodalomtudományok doktora, Kazinczy-díjas.

SZILÁGYI ISTVÁN, Gyoma 1937 -

Színész, 1959 óta filmez. Kitűnőek az un. karakterfigurái.

SZTANYIK B. LÁSZLÓ, Endrőd 1926 -

Orvos, sugárbiológus, egyetemi tanár, az orvostudományok kandidátusa, számos magyar és nemzetközi szervezet tagja, a Joliot Curie Sugárbiológiai Intézet főigazgatója volt.

SZUJÓ ZOLTÁN, Endrőd 1944 - 1986.

Grafikus. Munkáinak egy része Salgótarjánban van kiállítva.

TARDOS ANDRÁS, Gyoma 1924 - 1969.

Rádióriporter, falukutató. Két könyve jelent meg.

TÍMÁR JUDIT, Gyoma 1955 -

Tudományos kutató. Kutatási területe: a társadalom és településföldrajz, ezen belül a vonzáskörzet, migráció.

TÍMÁR MÁTÉ, Endrőd 1922 -

Író, költő. Eddig huszonhárom regény és elbeszéléskötete és két verses kötet jelent meg. József Attila-díjas, SZOT-díjas, a Magyar Köz-társaság Arany-éremkereszt tulajdonosa, Gyomaendrőd díszpolgára.

UGRIN BÉLA S.J., Endrőd 1919 -

Pater Ugrin közel ötven éve él Kanadában, ahol a kint élő magyarok összetartásán fáradozik. A magyar szokások meg-

tartásában nagy szerepet vállal.

UGRIN JÓZSEF, Endrőd 1910 - 1993.

Színész. Utazó, politikus. a Pécsi Nemzeti Színház és budapesti Nemzeti Színház kamaraszínházának tagja volt. Részt vett a KALOT-Népfőiskolák megszervezésében, majd annak országos főtítkára. Irodalmi munkája: Emlékezéseim címmel jelent meg.

UHRIN EMESE, Endrőd 1954 -

Régész, művészettörténész, politikus. Fő munkája: Ókor és Bizánc művészete.

UHRIN PÉTER, Endrőd 1887 - 1944.

Parasztember, festő. Képeit őrzik a békéscsabai Munkácsi Mihály Múzeum, és a családtagok valamint magángyűjtők.

ÚJHÁZI MIKLÓS, Endrőd 1863 - 1941.

Kántor 52 évig volt Endrőd főkántora. Búcsúztató szövegei irodalmi mértékkel is megállják a helyüket.

VARJÚ VILMOS, Endrőd 1937 - 1994.

Súlylökő. 1960-ban Európa-csúcstartó, 1964-es tokiói olimpián bronzérmes szerzett. 1966-ban megvédte európa-bajnoki címét. Posztumusz Gyomaendrődért emlékérmes.

VASZKÓ IRÉN, Dévaványa 1922 -

Az endrődi származású ny. tanárnő hozta létre az endrődi tájházat és az ott kiállításra került gyűjteményt. Munkája: Endrődi szöttek (kézirat). Gyomaendrőd díszpolgára. Életfa kitüntetés birtokosa.

VASZKÓ MIHÁLY, Endrőd 1920 - 1970.

Pszichológus, szakíró, az MTA Gyermeklélektani Intézet tudományos munkatársa volt, számos pszichológiai tankönyv szerzője.

VASZKÓ MIHÁLY, Endrőd 1897 - 1975.

Gazdálkodó, politikus, a Független Kigazdapárt alapító tagja, az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, országgyűlési képviselő. Az Első Önkéntes Parasztszövetkezet megalapítója Póhalmon.

VIDOVSKY BÉLA, Gyoma 1933 - 1973.

Festőművész, a szolnoki művésztelep tagja. Képeit az 1993-ban megnyílt Városi Képtár őrzik. Gyomán utcát neveztek el róla.

ZSOMBOK TÍMÁR GYÖRGY,

Gyula 1932 -

Az endrődi származású író munkásságát antológiák, rádióműsorok őrzik.

Művészek a Körös partján

A művészetek iránti fogékonyság, a többre, szebbre törekvés mindig is alapvető tulajdonsága volt az endrői és a gyomai embereknek.

A Hármaskörös és holtágai, a vizek fölött vibráló pára, amely feloldja a körvonalakat, s festői módon látatja a parti bokrokat, sokakat indított innen a művészet útjára, és sok művészt csalogatott ide, hogy aztán vissza-visszatérve újra, meg újra elmerüljenek ennek a csodálatos tájnak a vonzásában.

Nemcsak festők kerültek ki a két község szülőitei közül, de a gyomai származású **Pásztor János** is, aki a két világháború közötti időszakban egyik legjelesebb szobrásza volt hazánkban. Munkái megtalálhatók ma is az ország közterein és a Nemzeti Galériában.

Ugyanebben az időszakban, a festészetben **Vidovszky Béla** aratott hazai és nemzetközi sikereket. Kora legjobb enteriőrfestőjének tartották szerte Európában. Ma kevéssé megbecsült nagysága a magyar piktúrának, pedig nevét jegyzik az osztrák, német és svéd lexikonok is. Húsz képét őrzik a Nemzeti Galériában, öt vázsza az Országházat díszíti. Munkásságát a gyomaendrői Vidovszky Béla Helytörténeti Gyűjtemény - Városi Képtár mutatja be állandó kiállításán.

Ebben a gyűjteményben láthatók a Rudnay-tanfivány, **Illéssy Péter** grafikai is, aki nemcsak művészként, de a KALOT népfőiskoláin belül művelődésszervezőként is jelentős munkát végzett.

Az állandó kiállítás részeként mutatjuk be az ötvenes években ide száműzött **Corini Margit** festményeit is, aki 1928-tól 1943-ig Párizsban élt, és az ottani modern szemlélet, Matisse és főleg Vlaminck hatását közvetítette Magyarországra. Kiállított Monte Carloban, a párizsi Salon tárlatain, de jó nevű festőnek számított Amerikában is, még Rooseveltnél is vásárolt tőle.

A harmincas évek zseniális, félig autodidakta művésze volt Papp Zsigmond, aki kőfaragóként és festőként is tevékenykedett. Az ő kezét dicsérik többek között a műemlék református templom orgonakarzatának faragványai is.

Másik népi tehetségünk az endrői születésű **Uhrin Péter** volt, akinek festményeit az 1938-as "Östehetségek" kiállításon is nagy sikerrel mutatták be. Ő nemcsak festőként, de a harmincas évek népi mozgalmához kapcsolódva a Gyoma külterületén létrejött póhalmi telepesszövetkezet egyik alapítójaként is beírta nevét a város történelmébe.

A közelmúlt és a jelen fontos személyiségeként meg kell említenünk **Honti Antal** festő- és grafikusművészt, aki nem csak képeivel, rézdomborításaival gyönyörködteti a város lakóit és látogatóit, legalább olyan jelentős a művészet- és művelődésszervező tevékenysége. Műhelygalériájában éveken át neves írókat, előadóművészeket, énekeseket látott vendégül. Az idős mester az előadók szervezésével már felhagyott, de a galéria és a műterem ma is látogatható.

Gyakran látogat haza a Kecskeméten élő és alkotó tanár, festő-grafikus művész az endrői származású **Bella Rózsa**. Kiállításait felsorolni is kevés lenne ez a lap. Fogva tartja a Körös-büvölete, mint annyi más festőt. Olyan a Körös-part Bella Rózsa képi világában, mint az állandó jelző az eposzban. Tudatosult és szinte programmá vált művészetében ez a kötődés. A képzőművészet kifejező eszközei közül nála a vonal jut fő szerephez. Egyszer vékonyabb, másszor vastagabb, ritkább vagy sűrűbb, ahogyan a téri értelmezés tudatos közelítése, illetve a rajzoló érzése vezeti alkotó kezét, mint a hegedülő embernél a hang mélysége vagy magassága szólal meg attól függően, hogy mennyire fogja le a hűrt. Bella Rózsa rajzaiból a csend és a nyugalom árad.

A középnemzedéket képviseli továbbá a gyomai születésű **Diószegi Bíró Ilona** festőművész, aki amatőr-ből lett hivatásos, de ma már szecessziós hangulatú képeit a fővárosi galériákban is kiállítják. Táblaképeket alkot, mely bár a polgárosodás korában született, de mondanivalójában hat ma is. Képeiben a realitás és a misztikum formálódik egybe. Festményeiben az emberi megközelítés módján az általános emberire törekszik; bemutatja a szereplő embert. A természetet mintázza, de érezzük benne annak titokzatosságát.

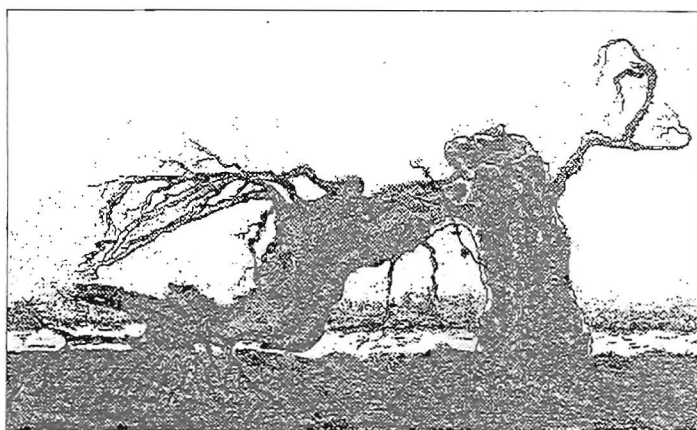
Egyéni stílust, mély asszonyi líraiságot mutatnak a nemrég hazatelepült **Hevessy Nagy Anikó** képei, aki eddig Szegeden élt és alkotott. Rendszeres kiállítója a Magyar Szalon tárlatainak, tagja a Magyar Alkotóművészek szövetségének.

Mindezekon kívül számos művész-tanár amatőr festő él a városban. Megérdemelnék, de itt nincs hely mindnyájuk bemutatására. A nyolcvanas évek végéig működött Képzőművész Kör Halmágyi Roland és Giriczné Varga Erzsébet rajztanárok vezetésével, amelynek újjáélesztésére most folynak kísérletek.

1992 óta a Bethlen Gábor Alapítvány szervezésében évente kéthetes nyári nemzetközi művész tábornak ad otthont a város. Az augusztusban rendszeresen megrendezésre kerülő Bethlen Gábor Napok programjai közül a Vita Agricola Mezőgazdasági és Ipari Vásár mellett a művész táborosok csoportkiállítása vonzza a legnagyobb közönséget. Érdekessége még a tábornak, hogy a közös munka újabb két héten át folytatódik Gyomaendrőd testvérvárosában, Nagyenyeden.

A helybeli és az elszármazott kortárs művészek egyéni kiállításainak a művelődési házak és az endrői könyvtár állandó minigalériája biztosít helyet. Ezek a tárlatok, a személyes kötődések, kapcsolatok miatt is mindig sok érdeklődőt vonzanak.

A Képfárban, a művész tábornak, a művelődési házakban, az iskolákban és különösen Hunya Elekné, és más rajztanárok által vezetett szakkörökben folyó munka a művészek és hozzáértő művészbárák újabb és újabb nemzedékét indítja útjára, hogy Gyomaendrőd továbbra is a művészek városa maradjon az itt lakók és az ide látogatók öröme.

képek

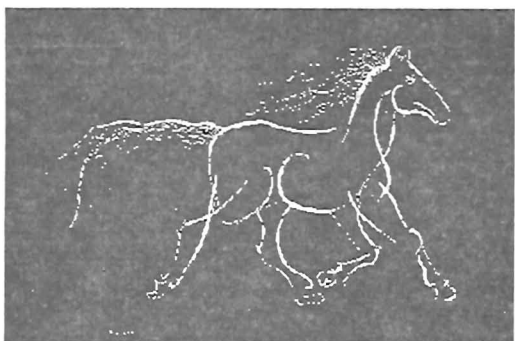
(felső sor. balról jobbra)

Diószegi Bíró Ilona: Búcsú a nyártól
Bella Rózsa Korhadt fa

(középen)

Bella Rózsa: Szeretet-álmom (felső)
Lélegzet (alsó)

Corini Margit:
Virágcsendélet sárgában

(alsó sor)

Corini Margit:
Életnagyságú önarckép
Diószegi Bíró Ilona:
Tavaszi impresszió. A bohóc madara

GYOMAENDRŐD ISKOLAVÁROS

Mindazok a kiválóságok, akikről korábban beszámoltunk, itt kezdték tanulóéveiket, ami bizonyítéka is lehetne az endrődi, gyomai iskolák, a tanári, a nevelő munka elismerésre méltó maga színvonalának. Nincs arra lehetőségünk, hogy e kitérő oktatókat bemutassuk. Helyette inkább arra vállalkoztunk, hogy számot adjunk iskoláinkról, azok rövid történetének ismertetésével.

I. ÁLTALÁNOS ISKOLÁINK

Rózsahegy Kálmán Általános Iskola

Endrődön az első iskola 1730-ban létesült Zsámboki István jegyző-tanító vezetésével. Az iskola fenntartása 1948-ig Endrődön egyházi kezelésben volt. Az endrődi plébánosok között - szerencsére - két nagy iskolaépítőt is találunk. Schiffler Ede, aki működési ideje alatt (1852 - 1889) hét új iskolát alapított és Csernus Mihály apátplébános, működési ideje alatt (1922 - 1944) pedig kiépült az egész tanyai iskolarendszer. Akkor ugyanis a

lakosságnak több mint a fele tanyán élt. Állami vagy községi fenntartású volt az iparostanonc-iskola (1893-tól) és a gazdasági iskola (1897-től). A polgári iskola létrehozása is Csernus Mihály nevéhez fűződik.

1948-tól minden iskola állami kezelésbe került. A tanyavilág erőszakos megszüntetésével egyidőben ezeket az iskolákat sorra bezárták. Ugyanakkor felépítettek egy tanyai diákokat befogadó kollégiumot, illetve 1980-ban egy gyönyörű, jól felszerelt háromszintes iskolát Endrőd legszebb részén. Az iskolát egyfelől a Körös, másfelől a liget zárja körül. Sztartár, könyvtár, műhely, gyakorlókert, sportpálya, tornaterem tartozik az intézményhez.

A ligeti iskola 1991-től datálható, igen céltudatos munkája eredményeként meghatározta saját pedagógiai programját, amely egyben az iskola arculatát, pedagógiai hitvallását is jelenti (lásd az iskola emblémáját). A munka állomásai: új diákotthon, alsó tagozat korszerű körülmények közé helyezése, az iskola

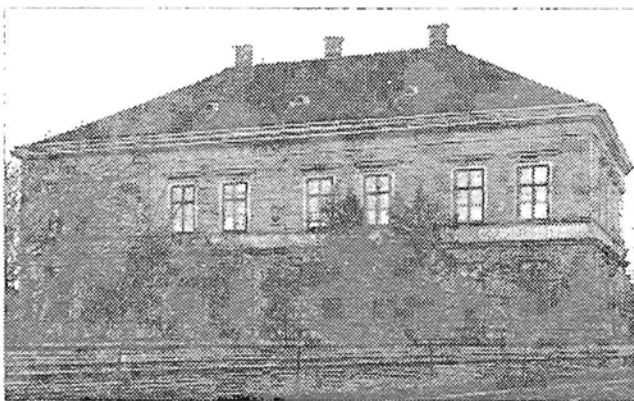
számítógéppel való ellátása Internetes csatlakozással, KRESZ-park, helytörténeti és régészeti gyűjtemény gondozása. Mindezzel elnyerte az Önefejlesztő Iskolák Egyesületének tagsági jogát, és a testület tantervét KOMA-díjban részesítették. Az iskola 1996-ban felvette a Rózsahegy Kálmán nevet. Az avató ünnepségen több száz vendég vett részt, túlnyomó többségük az új iskola volt diákjai. Az iskola azóta hagyományt teremtett, s minden évben, májusban Rózsahegy-napokat rendez, melyen vendégül látja a hajdan volt diákokat.

Az iskola hitvallását az emblémában megjelenítve: A szív, a liliom és a folyó Gyomaendrőd város jelképe. A nyitott könyv és a színházat szimbolizáló álarok a névadóra utalva a humán ismeretek emelt szintű tanítását, az érzelmi nevelés hangsúlyozását, a kommunikációs kultúra és az empátia kiemelt fejlesztését jelentik. A címer alsó fele a gyermekközpontúságot, s a tanulók önmegvalósításának sokféle egyéni útját, színét jelképezi.

2. sz. Általános Iskola

Gyomán a református iskola a református egyház megalakulásával egyidőben, tehát feltehetően 1717-ben kezdte meg működését. Az evangélikusok, akik 1830-ban telepedtek meg Gyomán, 1841-ben alapítottak iskolát. Ugyanezen évben kezdte meg működését a katolikus iskola is, és az óvoda is, bár ez utóbbi csak 7 évig működött, és 1884-ben indult meg ismét. Az izraelita gyermekeknek 1868-ban létesítettek iskolát. A két legnagyobb, ma is központi jellegű épület 1884-ben ill. 1885-ben épült meg: a református templom mellett a református iskola (később fiúiskola, majd a 2. sz. Általános Iskola). A katolikus templommal szemben pedig megépült a katolikus iskola (később leányiskola, majd az 1. sz. Általános Iskola).

Az állami fenntartású polgári iskolát a falu középrétegének hozták létre. Gyomán a polgári iskola 1920-ban indult meg, a

A hajdani Wodianer-féle katolikus árvaház. majd az 1. sz., jelenleg a 2. Sz. Általános Iskola épülete

legjobban felszerelt iskola hírében állt, gazdag sztartára, jelentős könyvtára volt.

1948-ban minden egyházi iskolát államosítottak. A két általános iskola 1. sz. és 2. sz. Általános Iskola néven élt tovább. 1950-51-ben a két iskolát összevonták, de mivel ez a módszer nem vált be, újból szétválasztották. 1960-tól mindkét iskola jelentősen gyarapodott felújított épületekkel, közművesítették, korszerűsítették.

1995-ben újból egyesítették a két iskolát 2. sz. Általános Iskola néven. Az iskolának 800 tanulója van. Az anyanyelvet a Zsolnai és a hagyományos módon tanítják. Alsó tagozatban egy-egy osztály értékvezető és képességfejlesztő program szerint dolgozik, ahol furulyát, bábót, néptáncot tanítanak. Évente honismereti tábor szervez az iskola. Jelenleg öt épület-egységben folyik az oktatás.

Szent Gellért Katolikus Általános Iskola

A rendszerváltozás után az új törvények az egyházak kártalanítását is biztosították. Gyomán és Endrődön összesen 14 iskolai épület volt a katolikus egyház tulajdonában. Ezekről az épületekről az egyház lemondott,

Prokop Péter: Szent Gellért

viszont kártalanításképpen felépíthetett egy új, korszerű, minden igényt kielégítő kétszintes iskolát. A helyi önkormányzat és a katolikus egyház példaértékű együttműködése után 1995-ben megnyílt az új iskola. Mintegy szimbólumként a két településrész között, azokat összekötve, külsőre is igen impozáns, belül pedig modern étkezdé, nyelvi labor, számítógép, természettudományi terem, előadói terem, aula, és egy kis kápolna haranggal gazdagítja az intézményt. A még csak alsó tagozatosokat oktató iskola

szellemiségében a keresztény és nemzeti értékekre, az erkölcsre építve helyez nagy hangsúlyt az oktatásra és nevelésre. A gyermekek érdeklődésüknek megfelelően néptáncot, zenét, angol-német nyelvet tanulhatnak. 1999-ben indulhat meg a

számítástechnikai ismeretek tanítása.

Bár csak három tanévet élt meg az új iskola, máris több megyei és országos iskolai versenyen arattak szép sikert a tanulói. Meg kell említeni, hogy az Olaszországban élő és alkotó pap-festőművész, Prokop Péter, iskolának adományozott képeiből állandó kiállítás látható, s a nagyközönség által mindenkor megtekinthető. Az iskola könyvtárát az endrődi származású Tímár Máté írónak az utóbbi időkben megjelent, és az iskolának adományozott könyvei is gazdagítják. Az elmúlt évben Latorcainé Ujházi Aranka több ikonképet ajándékozott az iskolának.

Városi Zene- és Művészeti Iskola

1957-ben alakult 2-3 tanárral és sok zenetanulást igénylő gyerekekkel a békéscsabai Bartók Béla Zeneiskola keretében. Felszerelésében elég hiányosan, de lelkesedésben, összetartásban, tanár és tanuló közötti igen jó kapcsolatban működött 1957-től 1986-ig a Fő úton.

1986 év több ok miatt is jelentős volt a zeneiskola életében: különválhatott a békéscsabai zeneiskolától, és átköltözhetek egy modernebb épületbe a Rákóczi útra. Ettől az évtől folyamatosan bővült a tanszakok száma is: beindították a furulya-, a gitár-, majd a rézfúvós tanszakot.

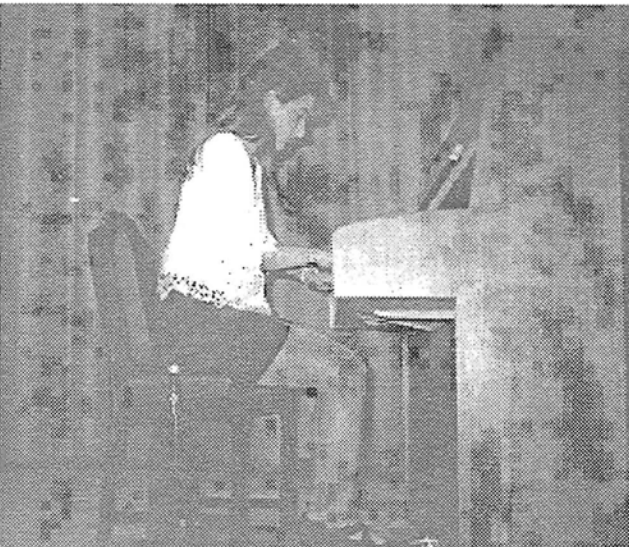
1994-től a néptánc oktatással is foglalkoznak, működik továbbá klarinét- fuvola tanszak is és az utóbbi időkben igen

népszerű lett a gitár tanszak.

Jelenleg a Városi Zene- és Művészeti Iskolában 8 hangszeres és 4 néptáncos pedagógus oktatja a 198 zenét tanuló 192 néptáncos növendékeket.

Az iskola magába foglalja nemcsak a gyomaendrődi, de a környékbeli (Dévaványa, Nagylapos stb.) zenét tanulni vágyó fiatalokat. Az eredmény: sokan indultak el innen a zenei és zeneoktatási pályán, akiknek nevét fel sem sorolhatjuk.

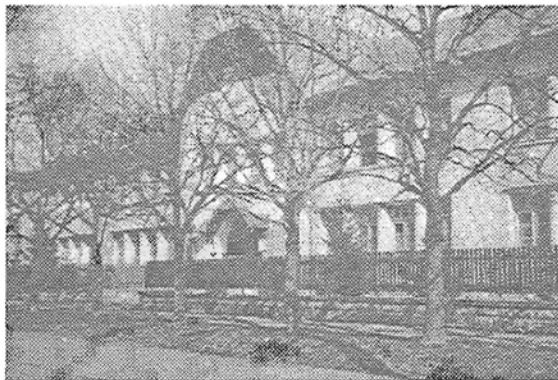
Mégis meg kell említenünk a ma már Európa híré Frankó Tündét a Magyar Állami Operaház magánénekesét. Róla a "Tőlünk származtak" c. fejezetben bővebben beszéltünk.

II. KÖZÉPISKOLÁINK

Kner Imre Gimnázium

A Hősök útja 43. sz. alatt gyönyörű, Kós Károly-ihlette épületben 1951-55 között óvónőképző működött. A gimnáziumot a volt úri kaszinó épületében kezdte el szervezni 1954-ben Szabó Ernő igazgató úr, majd egy év múlva, amikor az óvónőképző megszűnt, a gimnázium beköltözhetett a Hősök útja 43-ba. Ekkor kezdődött meg az új intézmény élete, kemény küzdelme a rangért, hogy a gyomai gimnáziumot is a komoly, magas színvonalú, a gyermekeket jól felkészítő középiskolák közé sorolják. Nagy tudású pedagógusokat alkalmaztak, tantermet bővítettek, kollégiumot bővítettek, műhelyt hoztak létre. Méltán büszke az intézmény a 12000 kötetes, páratlan gyűjteményű könyvtárára, az osztrák-magyar diákcsera kapcsolataira, a Bükkszentkereszten létrehozott üdülőjére, a Körös-parti faházára. Mindig fogadói, de sokszor kezdeményezői a városi kulturális rendezvényeknek. (Pl. Művészet az iskolában sorozat) Az iskola magas színvonalú sportélete képezi az alapját a város sportmozgalmának is. De legfontosabbnak mindig azt tartották, hogy a gyomai gimnazista előtt kinyíljon az egyetem kapuja. És, hogy ez milyen szinten sikerült, annak bizonyítására álljon itt néhány elgon-

dolkodtató adat: az 1958 és 1989 között végzett diákok közül felsőfokú végzettséget szerzett 745 diák: 60 tudományos kutatót, művészt adott az országnak ez az intézmény, 385 tanár-tanítót, 210 műszaki-gazdasági szakembert, 50 orvost, 40 államigazgatási pályán dolgozó felsőfokú szakembert. Ezeknek a hajdan-volt diákoknak a lelkében a gyomai gimnázium az Alma Mater, amely úgy bocsát el, hogy örökre magához is köt.

Ugyanakkor szakember-képzés is folyik az intézményben: Érettségivel egy-

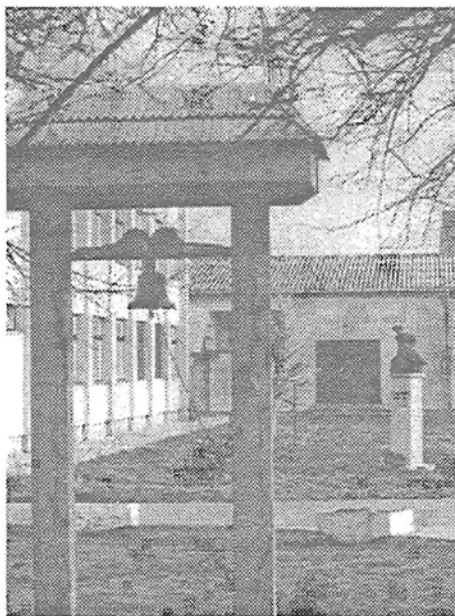
bekötött cipőipari szakembereket képeztek 1971 - 1992 között, és 1989-ben beindult és azóta is folyik a kereskedelmi szakemberképzés, amelyhez 1993 óta jól menő iskolaboltot is működtetnek. Még ugyanebben az évben indították el a 6 osztályos gimnáziumi képzést. 1995-től rendészeti-közbiztonsági fakultációt is vezetnek. 1996-tól a kereskedelmi szakközép-iskolában érettségizettek számára 1 éves technikus képzést adnak, 1998-tól pedig a bármilyen érettségivel rendelkezők számára 2 éves technikus, ill. 1,5 éves számítástechnikai-programozó (felsőfokú) végzettséget adó képzést folytatnak.

Bethlen Gábor Szakképző Iskola és Kollégium

Mint eddig, most is, egy kis történelmi visszatekintéssel kezdjük az ismertetést, mégpedig külön foglalkozunk az iparosok és külön a mezőgazdászok képzésével hiszen intézményeik hosszú ideig külön-külön működtek

Iparosok képzése

Gyomán is, Endrődön is kormányrendeletre indították el az iparostanonc-képzést a múlt században. Endrődön 1893-ban indult meg ez a fajta képzés. 1893 és 1928 között 2011 tanulónak oktattak hetenként kétszer közismereti tárgyakat, a szakmai tudást pedig annál a mesternél szerezték meg, akihez ugyanebben az időben inasként leszerződtek. Gyomán 1886-ban indult meg ez a fajta képzés. Az első években a ref. egyháztól kapott helyiségben dolgoztak, majd 1912-ben önálló épülethez jutottak a Jókai utcában, ahol 1951-ig voltak. Fontos feladata volt az intézménynek a Kner nyomda iparosainak képzése. Ebben az időben Kner Imre jótékony támogatása révén jelentős könyvtára is volt az iskolának. 1951-55 között szünetelt a képzés. 1955-ben újra beindulhattak, de ismét nagyon nehéz körülmények között. Végre 1972-ben a Fő utcai épületben javultak az oktatás körülményei. 1988-ban már 231 tanulója volt az iskolának. Oktattak géplakatos, női ruha készítő, könyvkötő, asztalos, kőműves, villanyszerelő és kötő-hurkoló szakmákat. Majd ideális körülmények közé kerültek, amikor a két településrész közötti új épületbe kerülhettek.

harangláb az iskola udvarán

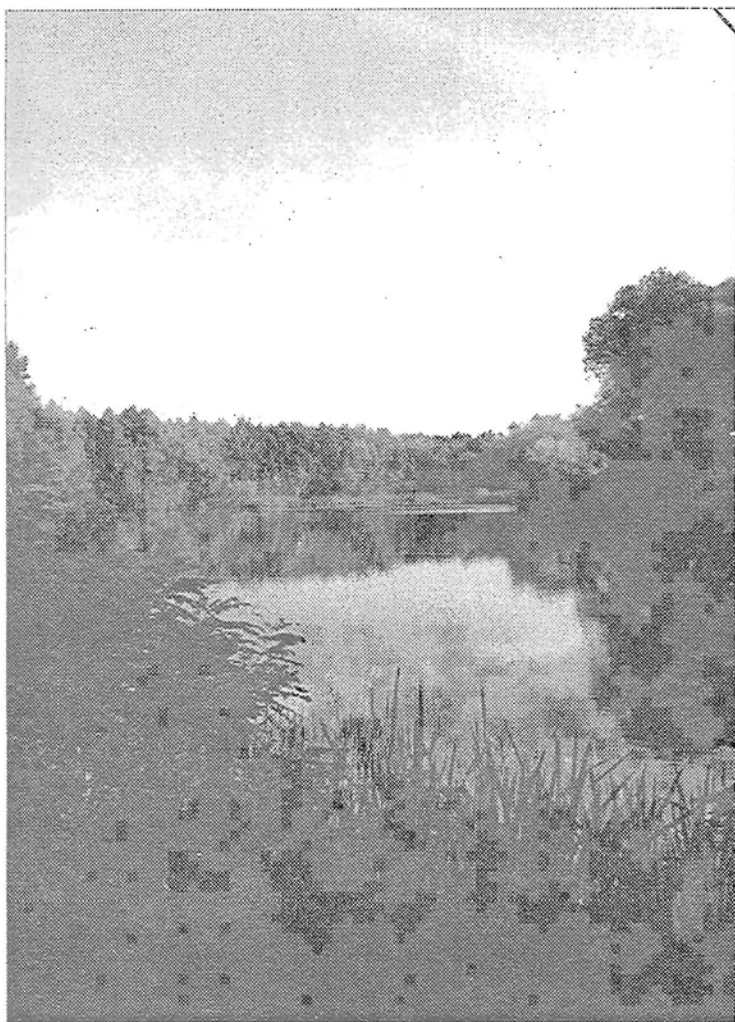
Mezőgazdászok képzése

A mezőgazdasági szakiskolák az ismétlődő iskolákból fejlődtek ki. Endrődön 1897-ben hozta létre a község ezt az iskolatípust, mégpedig a fiúk részére a mirhói, a lányok részére pedig a volt nagylány iskolában. Gyomán 1874-ben hozták létre az ismétlődő iskolákat, ebből lett 1929-ben az önálló gazdasági népiskola. Híres igazgatója volt az intézetnek Pajor Gyula, aki a bezárásig (1946) vezette az intézményt. 1967-ben szervezték újra ezt az iskolatípust. Ekkor egy szakkal indult, baromfityényséssel. Azóta

rendkívüli sikereket ért el az iskola. A képzést kiterjesztették sertés-, ló-, szarvasmarha-, és juhtenyésztésre. 1987-ben elindították az érettségit adó szakközépiskolai képzést is, ill. a kisállattenyésztő és feldolgozó szakot. 1993 óta általános mezőgazdasági képzést is adnak, 1995-ben pedig megindították a halász szakma képzését. Az iskola hatáskörét növeli a hozzá tartozó tanegység. 1989-ben felvették a Bethlen Gábor nevet. Ugyanebben az időben felvették a kapcsolatot a Bethlen Gábor nevet viselő más iskolákkal, különös tekintettel Nagyenyedre. Az iskola jelentős szerepet vállal a település kulturális életében is. Számos kiállítás, szobrok, kopjafák, rangos rendezvények fémjelzik ezt a tevékenységet.

1997-ben az önkormányzat egy igazgatás alá helyezte az ipari és a mezőgazdasági iskolát. Jelenleg az összevont intézménynek közel 600 tanulója van. Elsősorban a városban élő, továbbtanulni szándékozó, általános iskolát végzett fiatalok igényeit akarja kielégíteni, de ellát országos feladatokat is. Így az elsajátítható szakmák skálája igen széles. A hagyományos fogalmak szerint a szakközépiskolai képzés a mezőgazdasági, a könnyűipari és élelmiszeripari területek fele orientál, de vállalják az államháztartásba és vámgazgatásba dolgozni szándékozó tanulók előképzését is. Az alapvizsga letétele után 17 szakma elsajátítását vállalják. Pl.: gazda, pékcukrász, falusi vendéglátó, szakács, könyvkötő, gépmester, mechanikai műszerész, számítógép-kezelő, stb. képzést.

GYOMAENDRŐD A VADÁSZOK ÉS HORGÁSZOK PARADICSOMA

Hármas-Körös folyó

Holt-Körös szépsége

A város legnagyobb természeti kincse a Hármas-Körös. A folyó medre teljes hosszában része a Körös-Völgyi Természetvédelmi Területnek. Óriási jelentősége van a letűnő növény- és állatvilág megőrzésében. Sok a vízi madár (kiskócsag, szürkegém, törpegém, vízityúk) érdekesség az életerős vidraállomány, de van teknősbéka is.

Legszébbek, és az élővilág szempontjából legérdekesebbek a holtágak - harminchat holtága van, ezek közül jelentősebbek: Révlaposi-, Siratói-, Németszugi-, Templomzugi, Peresi-, és a Torzsási holtág. Szinte valamennyi könnyen elérhető és jól megközelíthető a városból, sok holtág mentén található hely a sátorozásra, táborozásra. Holtágaink a maguk természeti szépségével igen kiválóan alkalmasak hosszabb, rövidebb kirándulásokra is.

A Körös nyugodt folyású, medre széles, a víztükör 100 méter, a víz mélysége eléggé egyenletesen 5-6 méter. A két védőgát szélessége kb. 600 méter. Nem csoda hát, hogy a horgászok kedvenc tartózkodási helye lett a Körös-part.

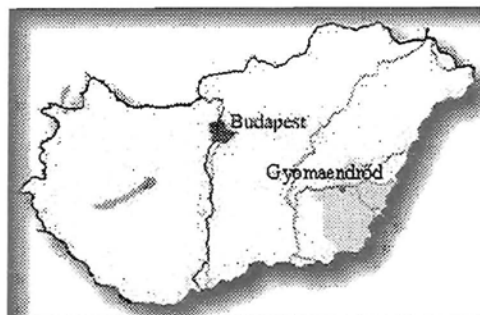
Ejtsünk néhány szót az itt található halállományról: amur, ponty, harcsa, csuka, kárász, szépfejes törpeharcsa, süllő, busa, angolna, balin. Hát nem horgászparadicsom ez a vidék?

A vadászok is mindig szerették Gyomaendrőd határát. Sok vízi vad és apróvad kerül puszkavégre: 1993-ban például a Széchenyi Vadásztársaságnál a tenyésztett vadak történetében szenzációnak számító eredmény született: egy nap alatt 2700 fácánt lőttek le. De a nagyobb vadak sem ritkák a környéken: 1964-ben olyan őzbakot lőttek, amelynek 674 grammos volt a trófeája.

Természetvédelmi területeink még: Népliget, Erzsébet-liget, a varjasi gyeplő, az endrői homokbánya, a kubikgyödrök növény- és állatvilága, a csejti vadnarancsos, a torzsási holtág melletti szelídgesztenyés, és a református templom kertje is.

Gyönyörű üdülőhelyek épültek az endrői Templomzugi holtág és a gyomai révlaposi holtág mentén. Az Erzsébet-ligetben gyógy- és szabad strand van, a Templomzugin pedig szabad strand működik.

GYOMAENDRŐDI SÉTÁK

Gyomaendrőd 160 km-re van a fővárostól az M4-es főúton, 184 km-re van, ha az M5-ön Kecskemét felől jön a látogató Szarvasnál ágazik el az út a 44-es útra, míg az előbbi esetben Törökszentmiklósnál tér rá a 46-os útra. Vonattal Bpest - Békéscsaba - Lökösháza vonalon érkezhetsz városunkba Gyoma vasútállomásra.

Ha gépkocsival érkezik, Mezőtúr után a Berettyó-csatornán áthaladva máris a város határába ér. Először egy kültelki kis településsel találkozol, Nagylapossal, amelynek híres birka-csárdája van az országút mentén. Endrőd felé haladva a kövesút baloldalán a jobb sorsra érdemes hajdan-volt Tüköry kastély lepusztult állapotban lévő épületét láthatjuk, ma gazdasági célokat szolgál.

Hamarosan Endrőd kapuja: a Hármaskörös hídja következik. A híd előtt már látszanak a szebbnél szebb vízparti üdülők, a horgásztanyák, a műút két oldalán egy-egy holtág, a baloldali partján szabadstrand.

A Körös nyugodt folyású medre része a Körös-völgyi Természetvédelmi Területnek. A hídról leérve élénk táru Endrőd főtere - a Hősök tere - a templommal, a volt községházával, a Domszöggel, mögötte a ligettel. A főtér legszebb ékessége az 1804-ben épült késő barokk stílusú templom, melyről "Értékeink" c. fejezetben részletesen beszámoltunk. A legrégebbi épület a volt községháza, annak is a balszárnya. Belépve a térre, szoborpark tárul elénk. Itt állították fel 1925-ben az I. világháborús hősök emlékművét, mely Horváth Géza alkotása, az 1935-ös sortűz áldozataira emlékezik a Kiss István alkotása (1975), 1990-ben állították fel ismét az országzászlót (a korábbi a Rózsavölgyi Ált. Iskolában található), a II. világháború áldozatainak emlékét őrzi Mladonyczki Béla alkotása, 1996-ban helyezték el az '56-os forradalom és szabadságharc emlékére készített kopjafát.

A régi községháza balszárnya ad

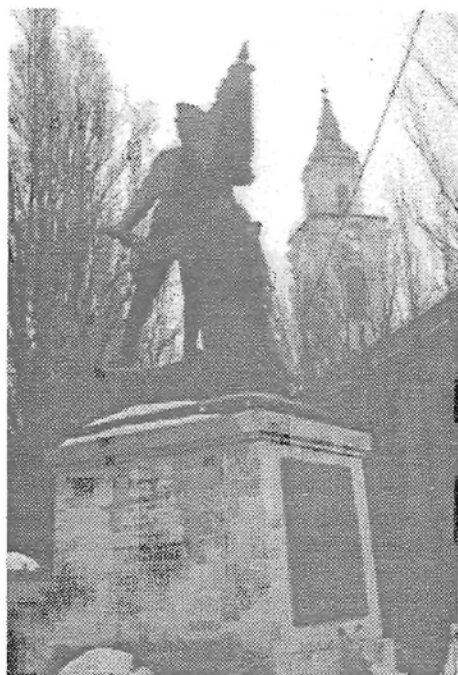
jelenleg helyet a Régészeti Gyűjteménynek, melyről ugyancsak ÉRTÉKEINK c. fejezetben szöveztünk, 1994-ben nyitották meg. A községháza jobb oldalán emléktábla őrzi az 1935-ös csendőrsortűz áldozatainak neveit.

Ha a Főtér előtt jobbra, Szarvas felé veszi útját a látogató, hamarosan eljut a Sugár u. 20. sz. alatti Tájházhoz. A nevezetes épületről ugyancsak az Értékeink c. fejezetünkben szöveztünk részletesen.

Ha az endrői Hősök teréről megyünk Gyoma felé, legjobb, ha a Fő úton haladunk. Ez az út teljes hosszában végighúzódik a városon, mely egyben a 46-os főközlekedési út. Gyoma központjába a Szabadság térre érkezünk. Útban (amíg azonban a Hősök teréről a Szabadságtérre érkezünk,) Gyoma felé feltűnik egy kereszt, jelezve, hogy eddig tartott a falu, ezután már nem voltak lakóházak. Mostanra viszont megváltozott a helyzet. Nem sokkal a keresztet elhagyva, a gyönyörű Fűzfás-zugi holtág szomszédságában felbukkan az ifjúsági lakótelep. Vele szemben a volt ENCI cipőipari szövetkezet épületét látjuk. Ennek az épületnek a tövéből húzódik az az árok, amely az egyesítés előtt Gyoma és Endrőd határát jelezte. Közélemben épült fel az Október 6. lakótelep és két gyönyörű impozáns intézmény: az ipari szakmunkásképző és vele szemben a Szent Gellért Katolikus Általános Iskola.

Ezután Gyomára érkezünk, utunkat a vasútvonal keresztezi, majd azon áthaladva meglátjuk az evangélikus templomot. A templom után a 46-os út letér a Fő útról, érdemes megnézni a gyönyörű ablakdíszítésű polgárházakat. Az egyik (Fő út 188.) copfstílusú, a másik (Fő u. 161.) pedig egyenesen Petőfi-relieffel díszített. Ha tovább megyünk a Fő úton, hamarosan a Kner-emlékmű mellett haladunk el. 1982-ben a nyomda fennállásának 100. évfordulójára állították fel. Az emlékmű Nagy András és Czigány Edit alkotása. Innen már látjuk Gyoma legszebb, bazilika-szerű templomát, az 1878-ban Hauszman Alajos, (akiről köztudott, hogy a magyar parlamentet is tervezte) tervei alapján felépített neoromán stílusú katolikus templomot, és vele szemben az un. katolikus iskolát. Mindkét épületet a környék legnagyobb földbirtokosa Wodianer Albert emeltette.

Néhány métert kell csupán mennünk és elérkezünk Gyoma főterére, a Szabadság térre. A teret körülveszik: a református templom, az I. és II.

48-as hősök emlékműve Gyomán

a II. világháború áldozatainak siremléke a gyomai evangélikus temetőben

a II. világháború endrői áldozatainak emlékműve

Világháborús emlékmű, az országzászló és a városháza. Az 1791-1813 között épült református templomról korábban ÉRTÉKEINK c. fejezetünkben már szoltunk. A templom végén állították fel az I. világháborús hősök emlékszobrát, amely Istók János alkotása. Ehhez a szoboralakhoz emeitek 1990-ban két emlékkövet a II. világháború emlékére, mely Varga Géza alkotása. A templommal szemben van az országzászló, amely Papp Zsigmond alkotása. A tér másik méltóságteljes épülete az 1889-ban felépített városháza, amelynek falán emléktáblák őrzik a tér nevezetesebb eseményeit. A városháza klasszicista épülete a révlaposi holtág partján van. A holtágon egy szép kis kőhíd vezet át, rajta két kisméretű szobor: Szent Kristófé és Nepomuki Szent Jánosé, mindkettőt

1994-ben helyezték el. Érdemes egy sétát tenni a Hősök emléktűjén is. Az utca két oldalán hatalmas hársfákat találunk, összesen nyolcszázat, amelyeket 1933-ban telepített oda Kner Izidor az I. világháborús hősök emlékére. A Hősök útján találjuk az erdélyi építész, Kós Károly stílusában épült gimnáziumot. Az utca másik végén egy épület elé kihelyezett motorkerékpár hirdeti már messziről: itt van a világhírű motor-múzeum, mely magán tulajdonban van, és most is magánszemély működteti.

Aki elmegy a Kistréti utcába, az szintén találkozhat egy páratlan magánkezedeménnyezéssel, Honti Antal galériájával, melyről "Művészek a Körös parton" c. írásunkban bővebben megemlékezünk.

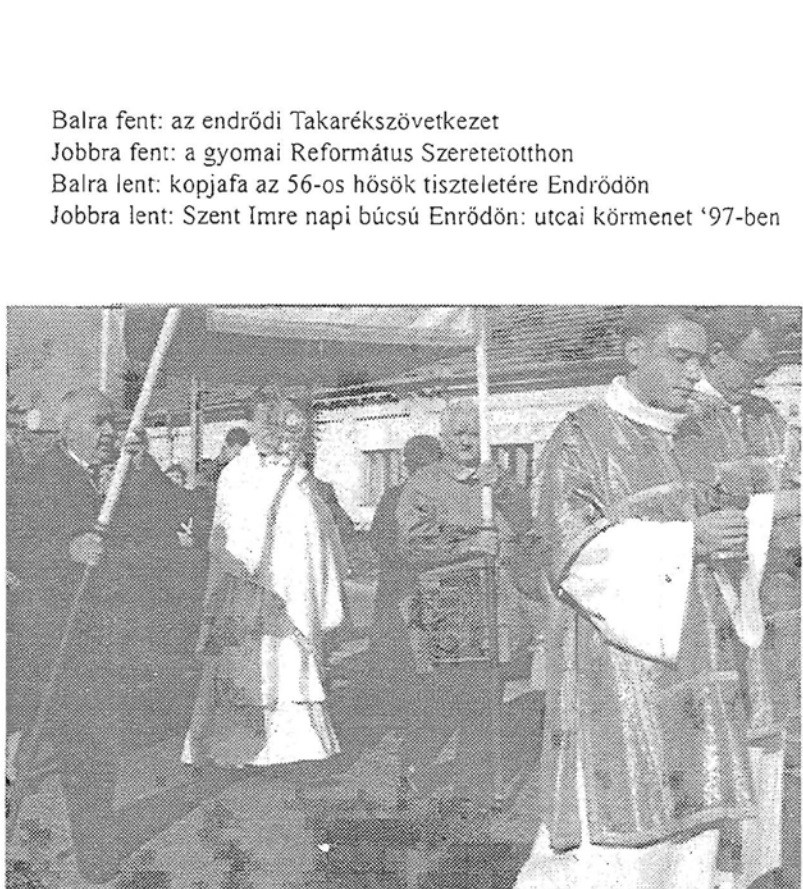
A Kossuth utca ad helyet az ugyan-csak Világhírű Kner nyomdának, s

közvetlen közelében a Kner múzeumnak. Vele szemben található a Vidovszky-képtár, melyet 1933-ban nyitottak meg és őrzi Vidovszky Béla, Corini Margit és az Illéssy Péter gyűjteményt.

Fakultatív kirándulással javasoljuk még a gyomai református és az izraelita temetőt megtekinteni. Az előbbi őrzi Dávidházy Bekes Sámuel sírját, aki Gyoma első történetírója volt, és Kálmán Farkas sírját, aki zenetörténész volt. Jónéhány síron láthatunk művészi alkotású szobrokat, ezek Papp Zsigmond alkotásai. Az izraelita temetőben pedig még láthatunk egy síratófalat a Kner család sírjánál.

Elfáradt vendégünknek tudunk jó étkezési és tiszta, nyugalmas szálláslehetőségeket ajánlani.

Legyen a vendégünk!

Balra fent: az endrői Takarékszövetkezet

Jobbra fent: a gyomai Református Szeretotthon

Balra lent: kopjafa az 56-os hősök tiszteletére Endrődön

Jobbra lent: Szent Imre napi búcsú Enrődön: utcai körmenet '97-ben

KÖSZÖNJÜK ÖNNEK,

Kedves Olvasó, Kedves Vásárlatógató, hogy végiglapozta ezt az újságot.

Nem volt más célunk, mint megmutatni városunkat, nevezetességeinket, kultúránkat, és bemutatani azokat, akik tőlünk származtak, akik elvitték a szülőföld üzenetét szerte az országba, szerte a világra.

Nem volt más célunk, mint elmondani, amit múltunkról tudunk, elmondani jövő terveinket.

Nem volt más célunk, mint felkeltetni az Ön érdeklődését városunk iránt!

Nem volt más célunk, mint meghívjuk Önt: legyen a vendégünk!

Tudjuk, még sok mindről írhatunk volna, szálló helyeinkről, vendéglőinkről, gyógyfürdőnköről, strandunkról, országos hírű kézműiparunkról, üzleteinkről! Reméljük azonban, hogy mindezt standunkon lévő prospektusokban megtalálhatja.

Köszönetet mondanak Önöknek szerkesztőségünk munka társai, a kiadó, a kiállítást szervezők

Reméljük, felkeltettük érdeklődését e nagy múltú alföldi város, Gyomaendrőd iránt.

Legyen a vendégünk!
Ismerje meg a Körös part érintetlen szépségét!

SPORT

Azt talán mondani sem kellene, hogy a legnagyobb tömegeket mozgató játék városban, falun, talán az egész országban a foci. Mi is ennek szenteljük ezt a néhány sort. Megérdemli.

A labdarúgás

nagy hagyományokkal rendelkezik a városban.

1910-et írtak, versenyképesé szerveződik a Kner SC. Kner Izidor nyomdász érdeme, hisz jóformán a nyomda tartotta el a csapatot.

Az Endrödi Testedzők köre 1920-ban létesült. 1922/23-ban már két gyomai csapat is szerepelt a megyei I. osztályban. Az évek folyamán váltakozott a szerencse, hol a megyei I. hol a megyei II. osztályban. A 41/42 év egyik emlékezetes mérkőzése volt az Endrödi Levente és a Nagyváradi AC összecsapása, ahol az endrödiek 14 gólt kaptak, s ezt ország-világ előtt Pluhár István közvetítette a rádió útján szerte az országban. (1942. IX. 8.) Nem csoda hát, hogy a visszavágóra (április 27) zsúfolásig megtelt a Körös parti pálya nézőtere. A hazaiakat fütötte a vágy a visszavágásra a szégyenletes őszi vereség miatt. A fiúk mindent megtettek, a győzelem azonban mégis elmaradt. 1:2 eredménnyel zárult.

Aztán a beállott hadi helyzet véget vetett a labdarúgásnak hosszú időre.

A háború után két csapat verbuválódott össze: a Barátság és a MADISZ. Az első az iparosoké, a második a kommunista párt védőszánya alatt. 1945 őszi indult be a bajnokság. Az őszi szezont a Barátság 100%-osan végezte a gólarány 38:4! Így következett a megyei I. osztály, majd 1948-ban az NB.III. S ahogy az lenni szokott jött a visszaesés. Az évekig tartó pangás után 1965-ben már a híres ENCI (Cipész szövetkezet) lett a patronáló s lassan ismét ível felfelé a pálya. 1969-ben ismét első osztályú csapata lett Endrődnek, de 1973/74-es szezonban ismét a kiesés réme fenyegetett. 79/80-ban létrejött Gyomával a fúzió és ekkor a megyei II. osztályban fociz-

Barátság 1948

tak a fiúk, ott is utolsók lettek.

10 évig kellett várni a feltámadásra!

Csaknem totálkáros lett az endrödi sportintézmény. Az öltözőket szétverték, amit lehetett összetörtek. A

pálya elvadult gyomtelep lett. Gyomán viszont jó mozgású csapat működött. Egy csomó tehetséges labdarugót nem tudtak foglalkoztatni, így jött a gondolat, amit tettek sora követett. Iparosok, közművesek, festők, asztalosok, ácsok... társadalmi munkában csodát varázsoltak. Volt bőven sportolni vágyó fiatal. A Barátság '91 őszi elindította a labdát a Megyei III. osztályban. A következő évet már a megyei II. osztályban küzdötte végig. És megnyílt előtte a pálya megyei I. osztályba. Majd pár év tapasztalatát összegyűjtve, megfiatalodva, lényeges személycserék árán ugyan, de jelenleg már az NB III-ban kovácsolja a sikereket. Pályaépítés, új öltöző létesítése a soron következő feladat. Gyomaendrődnek még nem volt NB. II-es csapata, a remény megvan, a '97-es őszi szezon sikerei biztatóak.

E helyen nincs mód arra, hogy a város összes sportágának történetét felvázoljuk, de hogy képet kapjon a látogató városunk sportéletéről, felsorolunk egynéhány klubot, egyesületet, melyeket a város önkormányzata is támogat:

- Barátság SE, Endrőd
- Gyomai Futball Club
- DVSE sakk szakosztály
- GYSTK Erőemelő
- Atletika
- Judó Club
- Kézilabda Club

Gyomaendrőd önkormányzata 1998-ban nyolcmillió-nyolcszázkilencvenöt ezer forintot szán sportintézmények fenntartására. Ezen kívül még anyagilag támogatja a diáksportot, a különféle sportrendezvényeket.

Az utazó, ki városunkba jön, bőven talál izgalmas sporteseményeket is.

Látogasson el hozzánk!

VÁROSUNK Gyomaendrőd * Megjelenik havonta. * Kiadja az Endrödiek Baráti Köre Egyesület * Felelős kiadó: Dinya László és Vaszkó András * Felelős szerkesztő: Császár Ferenc, 5502 Gyomaendrőd, Damjanich u. 15. Tel., Fax: (66) 386-323 * Szerkesztők: Bula Teréz, Császámé Gyuricza Éva, Homokné Németh Eszter, Márton Gábor, * MŰVELŐDÉSI ÉS KÖZOKTATÁSI MINISZTERIUM: Nytsz:

B/PHF/1495/BÉ/1995. * Készült: Pelyva házinyomda, Gyomaendrőd, Fő út 81/1

A Városunk megtalálható az Interneten: <http://www.szikszi.hu/isk/gellert/> * E-mail: ivanyi@mail.szikszi.hu